

שאל בני

פרשת תולדות תשע"ט

עלון מס' 115

העלון יוצא לאור ע"י מכון "שאל בני" העוסק בענייני שמירת הלשון
חשיבה חיובית לימוד זכות ואהבת ישראל
זיכרו של הגאון הרב רבי מאיר שפירא מלובלין זצלה"ה ראש ישיבת חכמי לובלין
להנצחות ולתרומות לכל עניני העלון, ניתן ליצור קשר במייל: shealbeni@gmail.com
או לפקס 08-9178033

יעקב איש תם יושב אוהלים

מדוע כתוב יושב "אוהלים" לשון רבים, הרי לכתוב יעקב איש תם יושב אוהל?
אמר המגיד הגדול רבי יעקב גלניסקי זצ"ל, יעקב הרי אברך כולל, הוא יושב בכלל בוקר - כולל ערב, לפני הצהריים - אחר הצהריים, לכן כתוב יושב "אוהלים".
יש להעיר דבר מעניין מאוד, שהגם שהי לעשו כמה נשים, כשהי רעב הלך לאכול אצל יעקב, מדוע הוא לא הלך הביתה?
התשובה היא, הדברים ידועים מי זוכה לאכול שלוש ארוחות ביום? רק אברך כולל, הוא חי מעין עולם הבא. אנשים שעובדים כל היום, לא מספיקים לאכול לא ארוחת בוקר, ולא ארוחת צהריים, בקושי טועמים משהו בערב. עשו ידע שאין לו מה לבוא הביתה, אמר נלך ליעקב שם יהי' כל טוב ויהי' לאכול, טוב סחרה מכל סחורה.

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות

כתב רש"י מדוע כהו עיניו של יצחק? כדי שיטול יעקב את הברכות. דבר אחר "ותכהין עיניו" על מה כהו עיניו כשנעקד יצחק על גבי המזבח, והיה אביו רוצה לשחטו, באו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהן על עיניו של יצחק, וכהו עיניו מהדמעות של המלאכים.

תמה הכתב סופר איך קרה שירדו הדמעות דווקא על עיניו של יצחק, הרי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ויצחק עשה מצוה של מסירות נפש, ומדוע ניוזק יצחק שכהו עיניו?

עוד קשה למה בכו המלאכים על יצחק, הלא יצחק היה באותו זמן במדרגה העליונה הגבוהה ביותר שיכול אדם להיות, הוא מסר נפשו בשמחה וחדרה לפני הקב"ה, וטוב ה' לו להישחט על קדושת השם, שהרי הוא בא אל התכלית האמתית?

ביאר הכתב סופר שתכלית חיותו של יצחק ה' כדי להוליד את יעקב, ולהעמיד את האומה ישראלית, רק מכיון שיש עירוב טוב בתוך הפסולת, חששו המלאכים שיוולד גם עשו ועוד הוא יהיה הבכור והוא יזכה לברכה, וידעו המלאכים שאם עשו יתברך, לא תהי תקומה ליעקב ולעם ישראל, כמו שכתב הרמב"ן ולכן המלאכים רצו שיצחק יעקד על המזבח, ועדיף שלא תהי אומה הישראלית.

ובגלל בכיית המלאכים עשה הקב"ה נס שהדמעות של המלאכים, ירדו על עיניו של יצחק, וגרמו שיכהו לעת זקנותו, וכך יצחק לא הבחין שיעקב יטול את הברכות, הבכיה היתה לטובת עם ישראל, שיעקב יקח את הברכות, ובסייעתא דשמיא הדמעות ירדו על עיניו והם סייעו וגרמו שהברכות יארו אצל יעקב.

וירח את ריח בגדיו

כתוב במדרש "וירח את ריח בגדיו ויברכהו" אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, היינו שיצחק ביקר את הבוגדים שבעם ישראל, שיחזרו בתשובה שלימה.

מי אלו הבוגדים. יוסף משיא ויקום איש צרוורת. בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו יכנס אחד מעם ישראל תחלה. אמרו מי שיכנס מה שיוציא יהי' שלו. הלך יוסף משיא והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזה, תכנס שוב פעם שניה ותוציא כלי אחר, ומה שתוציא יהי' שלך. יוסף משיא לא הסכים להכנס שוב ולהוציא. אמרו לו תוציא ומה שתוציא יהי' שלך. אמר רבי פנחס הם הסכימו לתת לו לו מכס של שלוש שנים, ולא הסכים לקבל עליו. אמר לא דיי שהכעסתי לאלקי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה, מה עשו לו נתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, היה מצווה ואומר ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי.

עוד סיפור ה' עם יקום איש צרוורת, בן אחותו של רבי יוסי בן יועזר. שהי' רוכב על סוס בשבת, וראה שלוקחים את דודו ר' יוסי לתלות אותו על החבל, א"ל תראה על איזה סוס הרכיב אותך הבורא שלך, ותראה על איזה סוס אדוני נתן לי לרכוב, אמר לו ר' יוסי, אם כך למכעיסיו ק"ו לעושי רצונו. נכנס בו הדבר כארס של נחש, הלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין שקילה שריפה הרג וחנוק, מה עשה הביא קורה נעצה בארץ וקשר בה חבל, וערך העצים והקיפן גדר של אבנים ועשה מדורה לפניו ונעץ את החרב באמצע והצית האור תחת העצים מתחת האבנים ונתלה בקורה ונחנק קדמתו האש נפסקה הנגימה נפל לאש קדמתו חרב ונפל עליו גדר ונשרף, נתנמנם יוסי בן יועזר איש צרידה וראה מטתו פרוחה באויר אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן.

האור החיים מסביר שיצחק רצה לברך את עשו כדי לקרב אותו, אמנם רבקה ידעה שגם בעם ישראל יש כאילו שצריכים ברכה, יש בוגדים, ואת אלו הנכשלים, בדרך שיחזרו בתשובה שלימה.

אנכי עשו בכורך עשיתי כאשר דברת אלי

מבאר הכתב סופר שיעקב לא שיקר כלל, הוא אמר "אנכי עשו בכורך" מפני שעשו מכר לו את הבכורה.

ומה שאמר אנכי עשו, יש לפרש, שרש"י כתב שקראו שמו עשו על שם שהוא בא לעולם כאדם שלם בשער. ונראה לומר שעשו מיד ביום שנולד היה גמור ומושלם בגופו כמו בהמה שנאמר בה (ויקרא יז, ג) שור או כשב או עז כי יולד, שור בימור נקרא שור. אבל יעקב לא היה שלם עד שהשלים ועמל רבות לתקן את נפשו, ועלה ממדרגה למדרגה, ולאחר עמל רב מאוד הוא נעשה שלם, וזה שאמר יעקב אנכי עשו שלם במעשי.

והוסיף לומר "עשיתי כאשר דברת אלי". כתב רש"י עשיתי תמיד כאשר צויתני, כוונתו ע"י מה שעשה תמיד כאשר ציווהו יצחק, לשמור משמרת ה' חוקותיו ותורותיו ע"י זה השלים נפשו ושמו עשו.

קצתי בחיי מפני בנות חת

האור החיים הקדוש כותב רעיון הלכתי נפלא מאוד. רבקה ביקשה מיצחק שיצווה על יעקב שיקח אשה מבנות משפחתה, וחס ושלוש שלא יקח אשה מבנות הכנעני. מתוך הענין נראה שרבקה לא סיפרה ליצחק שעשו מתנחם להרוג את יעקב, היא רק התייחסה לשידוך של יעקב ותו לא. ותמה מדוע באמת היא לא סיפרה שעשו רוצה להרוג את יעקב?

כותב האור החיים שרבקה לא סיפרה ליצחק, משום איסור רכילות, גם להורים יש איסור רכילות ואסור להם לדבר לשון הרע ורכילות על הבנים שלהם. רבקה היתה חייבת לספר ליעקב שעשו רוצה להרוג אותו, כדי שיציל את עצמו, משום לא תעמוד על דם רעך, אבל ליצחק ה' לא אסור לספר.

נמצינו למדים חידוש נפלא, דברים שאינם לתועלת, ואין צורך שההורים יספרו אחד לשני לתועלת הילדים, אסור להם לספר אחד לשני משום איסור רכילות. בדרך כלל יש תועלת בדיעת ההורים, אבל אם אין תועלת אסור להם לספר לשון הרע.

עשה לי מטעמים כאשר אהבת

כתב האבן עזרא, נראה שיצחק הי' עני בסוף ימיו, שהרי ביקש מעשו שיביא לו לאכול מטעמים, ואם הוא הי' עשיר גדול, וכי הי' חסר לו מטעמים? הרי שיצחק בסוף ימיו נעשה עני בסוף ימיו. הרמב"ן הביא את דברי האבן עזרא, והקשה באריכות גדולה, איך אפשר לומר שצדיק גדול כמו יצחק ירא ה' מנעוריו, יתקיים בו הברכה בתחילה ימיו, ובסוף ימיו נעשה עני היכן ברכת ה', והיכן כל ממונו וממון אביו. על כן כתב, שהטעם שיצחק ביקש מעשו שיביא לו מטעמים הוא: א. כמו שכתוב ויהי' כנגן המנגן ותהי' עליו רוח ה' שע"י שמחה יש השראת השכינה, ויצחק רצה לברך את עשו מתוך השראת השכינה לכן הוא אמר לו שיביא מטעמים. ב. יצחק רצה שתתקשר נפשו של עשו בנפשו. וע"י שיביא לו מטעמים, ובכך יהי' קשר בין עשו ליצחק, הוא יוכל לברך אותו.

הלכות לשון הרע

שאלה: יהודי שידוע בציבור כישראל מומר, אוכל נבילות וטריפות לתיאבון, וכעת נשמע עליו שהוא נעשה מומר להכעיס, שהוא "שביק היתרא ואכיל איסורא", גם כשאפשר לו לאכול מאכלים עם הכשר, הוא אוכל מאכלים לא כשרים. האם מותר לקבל ולהאמין שהוא מומר להכעיס? או שכל זמן שלא שמענו משני עדים, בבית דין שהוא אוכל נבילות להכעיס, אסור לקבל עליו לשון הרע ועדיין שם ישראל עליו?
תשובה: כתב החפ"ן חיים (הלכות לשון הרע כלל ו') שאיסור קבלת לשון הרע, משמעותו שאין להאמין כלל ללשון הרע ששמענו, ואסור אפי' לחשוב שזה ספק אם נכונים הדברים ששמענו עליו. רק מותר לחשוש ותו לא. וגם לחשוש מותר רק מה שנוגע להיזק של השומע או היזק לאחרים, כמו שהגמרא מספרת נדה (סא). שבאו שני אנשים לפני רבי טרפון, ואמרו לו, רצחנו נפש, ואנו מבקשים שתחביא אותנו. אמר להם רבי טרפון אני חושש ומפחד להחביא אתכם, כיון שהמלכות מענישה את אלו שמסייעים למעשה רצח, ואיני רוצה להיענש. אבל אני ממליץ לכם, שתחביאו את עצמכם במקום אחר. כותב החפ"ן חיים שמוכח מהגמרא שצריך האדם לחשוש ללשון הרע ששמע, אבל עדיין רבי טרפון נתן להם עצה שישמרו על עצמם, ויתחבאו במקום אחר, ולכאורה קשה איך ר' טרפון נתן להם עצה, אם הוא חשש שהם רוצחים מדוע נתן להם עצה? רק רואים מכאן שאפי' שצריכים לחשוש ללשון הרע, ולכן חשש רבי טרפון שהם רוצחים, מ"מ הוא החזיק אותם שהם כשרים ונתן להם עצה להנצל. וכן מובא בגמרא גיטין (מו:): מסופר שהי' אדם אחד שמכר את עצמו ללודאים – אומה שהם אוכלי בשר אדם, לאחר שמכר את עצמו, הוא הלך לר' אמי וביקש ממנו שיפדה אותו. אמר ר' אמי יש חובה לפדות אותך כיון שיש כאן חשש של פיקו"נ. אמרו רבנן לר' אמי, אותו אדם הוא ישראל מומר לתיאבון שהרי ראו אותו אוכל נבילות וטריפות. אמר להם ר' אמי, הוא מומר לתיאבון, ומומר לתיאבון דינו כישראל, ואם כן חייבים לפדות אותו. אמרו לו רבנן, ראינו אותו לפעמים אוכל נבילות גם בזמן שהי' לו אפשרות לאכול בשר כשר, ואם כן דינו כמומר להכעיס, ואסור לפדות אותו. אמר לו ר' אמי מכיון שיש כאן שני עדים נגדך אני מקבל את דבריהם ואין לי את האפשרות לפדות אותך. רואים מכאן שרק בגלל שהם אמרו לו שהם ראו אותו אוכל נבילות להכעיס, הוא קיבל את דבריהם, אבל ללא זה הגם שידוע ומוחזק למומר לתיאבון, יש עליו דין של ישראל וחייבים לפדות אותו, ואין להאמין שהוא אוכל נבילות להכעיס, כי אם הי' מאמין שכך הוא עשה, לא הי' אומר לא מניחים לי שאני יפדה אותך, מעיקר הדין הי' אסור לפדות אותו. הרי שאין להאמין על אדם שהוא מומר להכעיס, הגם שידועים שהוא מומר לתיאבון.

חבר רע

רבי אליהו לאפיאן מספר: בימי נעוריו למדתי בישיבת "לומז'ה". בעיירה עמד בית-חולים ישן, עשוי מעצים. לא פעם קרה שחולה ששכב זמן ממושך בבית החולים הזה נחלה בימי מחלתו במחלות נוספות שלא חלה בהן מעולם. הדבר היה לפלא. לביורר פשר התופעה המוזרה המתרחשת בין כותלי בית-החולים, הזעיקה הנהלת בית החולים פרופסורים גדולים מוורשה. ישבו הללו וחקרו העניין והגיעו למסקנה שמרוב יושנו של בית-החולים נבלעו בקירותיו כמה סוגי מחלות מדבקות, ובעטיין נדבקים החולים השוהים בו במחלות נוספות. מיד הרסו כל הבניין. הוציאו כל העצים שמהם בנוי היה בית החולים אל מחוץ לעיר ושרפום עד שלא נותר מהם כל זכר. ודברים קל וחומר הם: אם במחלות הגוף כן - במחלות הנפש על אחת כמה וכמה. "ולכן" - מסיק הגר"א לאפיאן זצ"ל - "יש לידע שבבית שגרה משפחה שלא שמרה על "טהרה" או שחיללו את השבת וכדומה, גדלים ונבלעים בקירותיו מחלות רוחניות. ואם נכנסים לבית כזה יש לפחד שמא, חס- וחלילה, ידבקו הבאים אליו. וכן אמרו חז"ל "אוי לרשע, אוי לשכנו". פירוש: אף שאין לו שום מגע ומשא איתו, אבל מכיון שיש להם כותל אחד בשותפות, אפשר מאוד שתיכנס הטומאה מבית הרשע לביתו של הצדיק דרך קיר השותפות... וכן ידוע שיש כמה מיני מחלות מדבקות, אשר אם רק מתוודעים אנשים ביחד תוך בית אחד וכדומה, אפשר שידביקו אחד את השני במחלתו אשר נחלה בה. אם כן, כל שכן במחלות הרוחניות. וזו חובתינו ללמוד ולגור במקום שכל האנשים ישרים וצדיקים האויר יותר נקי ללא מחלות וללא חיידקים רוחניים.

זכות אבות

ראש העיר של באר שבע בא לביקור אצל הברואים, כשנגמר הביקור אמרו לו המנהג אצלנו שאורח לוקח חפץ אחד - מה שרוצה, הסתובב וחיפש עד שלקח נרגילה. אחרי זמן באו הברואים ועשו ביקור גומלין, בגמר הביקור שאלו אותו נו מה ניקח... אמר תסתובבו ותיקחו מה שאתם רוצים, הסתובבו בכל הבית ולא מצאו דבר מיוחד, עד שנכנסו למטבח וראו ברז, וכשפתחו אותו יוצא מים, אמרו לו כזה דבר אנו צריכים, במקום לסחוב מים מרחוק היינו רוצים ברז כזה, אמר להם בבקשה יש לי במחסן ברז כזה, והשמחה שלהם הייתה גדולה. כשחזרו למאהלים שלהם החליטו לעשות "יום הברז" ובנו קיר מבלוקים, וציפו אותו בשיש, והכניסו את הברז באמצע הקיר, וכיבדו את ראש השבט בפתיחת הברז, פתח - ואין מים... הצטערו כולם, והתחילו לקלל את היהודים, ושלחו להודיע לראש העיר שהוא רימה אותם... אמר להם שוטים בעולם... הברז טוב כשיש לו צינורות מחוברות... ואם לא הוא חתיכת ברזל סתם כן... אנו שמחים, יש לנו ברז, האבא שלנו, הסבא, היה אדם דתי, ויש שמוסיפים היה לו זקן גדול... שוטים... הברז טוב רק כשהוא מחובר עם אותם צינורות, המחבר את העבר להווה, אם לא... הסבא הוא רק בר מינן... זכות אבות זה לא סתם כן...